

سیاستها، قوانین و مقررات تحریم آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران

بخش یکم. تحریمهای بازرگانی، مالی و سرمایه گذاری

۱. ممنوعیت سرمایه گذاری و دادوستد

۱-۱. فرمان اجرایی ۱۲۹۵۷ (مورخ ۱۵ مارس ۱۹۹۵)

این فرمان بر پایه قانون اختیارات اقتصادی فوری بین المللی (قانون فوریتهای ملی) که ایران را تهدیدی فوق العاده برای امنیت ملی، سیاست خارجی و اقتصاد آمریکا می داند توسط بیل کلینتون، رئیس جمهور وقت، صادر شده و شامل ممنوعیت معاملات مشخص در مورد توسعه منابع نفتی ایران می گردد.

۱-۲. فرمان اجرایی ۱۲۹۵۹ (مورخ ۶ مه ۱۹۹۵)

این فرمان مهمترین قانون حاکم بر معاملات بازرگانی آمریکا با ایران به شمار می آید. این فرمان شامل ممنوعیت کامل داد و ستد و سرمایه گذاری آمریکا با ایران می شود و بسیاری از مقررات معاملات در حال اجرا با ایرانیان نیز از این فرمان و اصلاحیه بعدی آن نشأت

می‌گیرد. مجوز نخستین رییس جمهور برای اجرای این فرمان برگرفته از قانون اختیارات اقتصادی فوری بین المللی و قانون همکاری توسعه و امنیت بین المللی بوده است.

۱-۳. فرمان اجرایی ۱۳۰۵۹ (مورخ ۱۹ اوت ۱۹۹۷)

فرمان فوق به منظور تقسیم اقدامات اتخاذ شده در فرمانهای اجرایی گذشته صادر شده است.

۲. قانون تحریم ایران و لیبی (ILSA)، مصوب ۵ اوت ۱۹۹۶ (قانون داماتو)

این قانون با کمک کنگره و دولت با هدف تضعیف بخش انرژی ایران و ممانعت از ورود جریان سرمایه به این بخش و محروم کردن ایران از ذخایر لازم برای کمک مالی به گروههای تروریستی و تقویت توانمندیهای استراتژیک به تصویب رسید. کلینتون در ماه مه ۱۹۹۸، اجرای تحریم فوق را درباره سه شرکت توتال فرانسه، گازپروم روسیه و پتروناس مالزی و تو کرد.

- آینده (لغو) قانون داماتو، همان طور که در متن آن آمده، بستگی به تحقق دو شرط دارد: ۱. حذف ایران از لیست تروریسم؛ ۲. قطع تلاش برای دستیابی به سلاح کشتار جمعی.

- قانون مزبور در ۵ اوت سال ۲۰۰۱ (پنج سال بعد از امضاء) منقضی شد که دوباره به مدت پنج سال دیگر تمدید گردید.

۳. قانون کمکهای خارجی

بخش ۳۰۷ قانون کمکهای خارجی، آمریکا را ملزم می‌سازد از سهم تخصیصی کمکهای خود به برنامه های بین المللی؛ از قبیل برنامه جهانی غذا در کشورهایی چون ایران که در لیست تروریسم آمریکا قرار دارند، خودداری کند.

- رییس جمهور از این قدرت برخوردار است که ایران را به طور کامل از لیست تروریسم خارج سازد، ولی باید طی گزارشی به کنگره اعلام و تأیید نماید که این دولت دیگر به اقدامات تروریستی بین المللی مبادرت نمی ورزد.

۴. تخصیص کمکهای خارجی، مصوب سال ۱۹۸۸

این قانون از سال ۱۹۸۸، هر ساله آمریکا را از کمک مالی مستقیم (وام، اعتبار، ضمانت و اعتبارات بانک صادرات و واردات) و نیز از سال ۱۹۸۹، از کمک مالی غیر مستقیم (بانک جهانی صندوق بین المللی پول) به ایران و سایر کشورهای مندرج در لیست حامی تروریسم ممنوع کرده است.

۵. مقررات معاملات با ایرانیان

- اجرای فرمان اجرایی ۱۳۰۵۹ (مورخ ۱۹ اوت ۱۹۹۷)

بر پایه این فرمان که مکمل فرمان ۱۲۹۵۹ است، ممنوعیت داد و ستد و سرمایه گذاری در ایران، اتباع آمریکایی را در هر جای دنیا که باشند، شامل می شود. براساس بندی از قانون تحریم بازرگانی، فرمان اجرایی فوق درخواست مجوز عملیات سوآپ نفت آسیای مرکزی با ایران را اجازه داده است. در آوریل ۱۹۹۸، شرکت نفتی موبیل از این بند استفاده کرد. در آوریل ۱۹۹۹ نیز دولت در خصوص درخواست شرکت موبیل در مورد تسهیل غذایی و دارویی مجوز لازم را داد.

- اصلاحیه مقررات معاملات با ایرانیان

در ۲۸ آوریل ۱۹۹۹، کلینتون با اعلام افزودن اصلاحیه ای به برنامه تحریمهای اقتصادی یک جانبه، قصد خود را نسبت به تعدیل سیاست تحریم مبنی بر اجازه بررسی موردی پیشنهادات مربوط به فروش محصولات کشاورزی و تجهیزات دارویی و پزشکی اعلام نمود.

بخش دوم . قانون ضد تروریسم، مصوب ۱۹۹۶

اعمال تحریمهای ثانویه بر اشخاص و دولتها از جمله ایران، از موارد این قانون است. خانواده فلاتو با استناد به این قانون، علیه جمهوری اسلامی ایران شکایت و خواستار دریافت غرامتی به مبلغ ۲۵۰ میلیون دلار شدند.

بخش سوم . کنترل صدور و عدم گسترش سلاح

۱. قانون کنترل صدور تسلیحات، مصوب ۱۹۸۶

این قانون معیار خروج یک کشور از لیست تروریسم را ترسیم می کند. بر پایه این قانون، فروش تجهیزات و خدمات نظامی آمریکا به کشورهایی که با اقدامات ضد تروریستی دولت آمریکا همکاری ندارند، ممنوع است. بر پایه این قانون، ایران از خرید سلاح آمریکایی ممنوع است و در صورت خروج از لیست تروریسم، همچنان در لیست کشور «غیر همکار» قرار خواهد داشت.

۲. قانون عدم گسترش سلاح ایران و عراق، مصوب ۱۹۹۳

از زمان پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۹۷۹ تا افزوده شدن بخش ۴۰ به قانون کنترل صدور سلاح به ایران (۱۹۸۶)، هیچ گونه ممنوعیتی در فروش تجهیزات نظامی آمریکا به ایران وجود نداشت. قانون فوق در اکتبر ۱۹۹۲ توسط دولت جرج بوش (پدر) با هدف تحمیل ممنوعیت انتقال تکنولوژیهای با کاربرد دوگانه و تسلیحات متعارف بی ثبات کننده به ایران و عراق امضا شد. این قانون با تمایل روسیه در تکمیل نیروگاه بوشهر به چالش طلبیده شد. مهمترین بخش این قانون که در مورد ایران قابل اجراست، بخش ۴۰ آن یعنی قانون ۱۹۸۶ امنیت دیپلماتیک است که بر پایه آن، هرگونه صادرات آمریکا به ایران ممنوع اعلام شده است.

۳. اصلاحیه قانون عدم گسترش سلاح ایران و عراق

در پی اعلام آمادگی روسیه برای تکمیل نیروگاه بوشهر در ژانویه ۱۹۹۵، بند ۱۶۰۲ قانون مزبور محک زده شد. مطابق این بند، تحریم شامل هر شخص آمریکایی و یا شخص یا کشور خارجی می شود که به ایران در دست یابی به سلاح کشتار جمعی کمک کند. علاوه بر این، بند ۱۶۰۵ نیز روی موضوعات تحریمهای ثانویه (تحریم کشورهای خارجی صادر کننده کالا به ایران که منجر به دست یابی ایران به تعداد و انواع بی ثبات کننده سلاحهای متعارف پیشرفته می شود) متمرکز است. البته مفاهیم مبهم «تعداد و انواع بی ثبات کننده» و نیز «سلاحهای متعارف پیشرفته»، موجب بروز اختلاف نظر در کنگره شد و کلینتون نیز فروش و انتقال موشکهای کروز چین از هوا و یا دریا را مشمول این قانون ندانست. اما برخی تصمیم وزارت دفاع را که موشکهای ایران را تهدیدی برای اهداف و منافع آمریکا در خلیج فارس دانسته، دلیل قانع کننده ای برای تعریف نا امن بودن آن می دانند.

بخش چهارم. مبادلات فرهنگی و سفرها

۱. انگشت نگاری و عکس برداری از مسافران ایرانی

مقررات انگشت نگاری و عکس برداری از ایرانیان در ۵ سپتامبر ۱۹۹۶ به مرحله اجرا در آمد. این اقدام در پاسخ به تداوم نگرانی آمریکا در برابر اقدامات و حملات تروریستی در آمریکا وضع گردید. برخی سازمانهای خصوصی بر این باورند که مقررات مذکور برای ارتقای مبادلات فرهنگی و آموزشی ایران و آمریکا مشکل زا است.

۲. توصیه های مسافرتی

ضمیمه دوم، تجدید نظر در توصیه های مشورتی است که توسط وزارت امور خارجه آمریکا برای بازدید کنندگان (آمریکایی) به ایران صادر گردیده است. در ۲ آوریل ۱۹۹۸، بر

پایه توصیه وزارت امور خارجه آمریکا، خصومت علیه آمریکا همچنان در برخی از اجزای جمعیت ایران و برخی عناصر دولت ایران وجود دارد. این لحن همراه با این نظر است که دولت ایران به عنوان یک کل به طور کلی و (جناب) آقای خاتمی و نزدیکانش به طور خاص، بیش از این با آمریکا دشمنی ندارند.

بخش پنجم. تعدیل در تحریمها

براساس فرمان اجرایی ۱۳۰۵۹، مورخ اوت ۱۹۹۷ و مجوز ۲۸ آوریل ۱۹۹۸، موضوع تسهیل در تحریم بازرگانی و سرمایه گذاری ایران به تصویب دولت رسید و دولت فروشهای بازرگانی به ایران شامل محصولات کشاورزی، تجهیزات پزشکی و دارویی را به صورت موردی اجازه داد. در سال ۱۹۹۹، با افزوده شدن اصلاحیه ای بر فرمان اجرایی ۱۳۰۵۹، اجازه صدور اقلام کشاورزی دارویی و تجهیزات پزشکی داده شد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی